

Jedan mali prinos k Nádasdyjevim konfiskacijama
u Gradišću

Razvoj magnatske urote (mi Hrvati nju imenujemo Zrinjsko - Frankopansku, a Madjari Wesselónyijovu) i izvršenje smrtne osude nad zavjericima se je u zadnjem vremenu prilikom stogodišnjice u nekoliko članaka opisao.¹⁾ Kao je poznato, je i Franjo Nádasdy, državni sudac, bio pristaša ove urote i zajedno najbogatiji vlastelin zapadne Ugarske, zbog čega su ga suvremenici zvali "Ugarski Krösus". Kao gospodar Livke, Kapuvara, Šarvara, Kerestura, Čeprege i Vorištana je i imao mnogo naših hrvatskih sel u Gradišću u svojih ruka.²⁾ Cilj slijedećega članka je, jedan dalji aspekt osude istraživati, na koga se je do danas u povijesnom istraživanju malo pazilo, premda je tek ovaj aspekt za povijest Gradišća od neke vrijednosti. Sa ovim aspektom mislim na konfiskacije imanja, koje su odmah po izvršenju osude počele. S konfiskacijama velikih imanja htio je cesarski dvor napuniti praznu državnu blagajnu. Unaprije se mora reći, da ne mogu dati opširni opis o čitavim konfiskacijama (za to bi trebalo studije od nekoliko godina!), štoviše hoću na jednom modelu neke aspekte konfiskacija ukazati, koji su u nekom smislu tipični.

Prije nego počnem izvršenje konfiskacije na mojem modelu opisati, htio bi na neke općepriznate opaske pokazati. Za izvršenje konfiskacija utemeljila se je jedna komisija, koja je stajala pod ugarskom komorom. Predsjednik ove komisije bio je do konca godine 1671 Baron Stephan Zichy, a početo od godine 1672 tadašnji biskup Bečanskoga Novoga Mjesta, Leopold Kollonič. Zadaća ove komisije je bile sve probleme u odnosu konfiskacija razriješiti. Ponajprije se je morao napraviti popis čitavih od konfiskacije ticanih posjeda.³⁾

Budući da je imanje Nádasdyja bilo po čitavoj Ugarskoj porazbacano, trebao je ovaj posao dugo vremena. Nadalje se je morala ova komisija brinuti za pravilno upravljanje konfisciranih posjeda, što nije bio uvijek lagan posao, jer su mnogi upravitelji Nádasdyja iz straha napustili službu i pobijegli. U ovom slučaju morala je komisija, ako je gospodstvo veliko bilo, nove upravitelje postaviti, inače bih bio kvar komore veoma visok. U malim posjedstvima, kao na primjer kod našega modela, vodio je funkciju upravitelja općinski načelnik. Kod gospošćinama, gdje su i nadalje poslovali stari upravitelji Nádasdyja, je upravljanje dobro funkcioniralo, dok je osobujno u malim posjedstvima mnogo-krat tako daleko došlo, da su se kmoti kratili urbarialne poroze platiti. U nekim slučajima je čak došlo do bune seljakov, kao na primjer na Filežu. Seljaci su često bili te misli da je sada, kad su njevega staroga gospodara usmrtili, dolazila "velika sloboda". U ostalom je upravljanje malih posjedstva bilo u mnogim slučajima, kako ćemo i vidjeti kod našega modela, tako komplicirano, da je moralo doći prisilno k poteškoćam i različnim izraslinama. Budući da se je sistem upravljanja kroz samu komoru pokazao kao veoma neugodan za podanike i komoru, se je najveći dio posjedstva različnim gospodarom založio. Ova zalaganja bila su u mnogim slučajima pripravní stupanj za konačnu stabilizaciju odnosa, jer su se ovi gospodari trsili da dobiju kroz kupovanje ovakove posjede. Representant ovoga sistema bio je Pavao Esterházy, komu je uspjelo da steće najveći dio konfisciranih posjeda. Za naš model izabrao sam donji posjed (Untergut) sela Rasporka, koji posjed je po svojoj karakteristici bio jedna mala gospošćina. (Kleinherrschaft). Ovaj posjed je Franjo Nádasdy tek nekoliko godina prije (1663) od Sigismunda Megyeryja kupio. ⁴⁾ Upravljanje ovoga

posjeda vršilo se je od Pottendorfa, gdje je imao Nádasdy jedan velik kaštel. Urbarijalne naturalne daće su kmeti morali ali ne u Pottendorf, nego u upraviteljski ured (Rentamt) u Kerestur otprimit. Po konfiskaciji kmeti u godini 1671 nisu davali nikakove urbarijalne daće, jer su bili popisi u kaštelu u Pottendorfu zatvoreni. Provisorsko upravljanje ovoga posjeda vršio je u vremenu, u kojem je stalo pod upravljanjem komore općinski načelnik Andrija Sgodić. Ali već u godini 1671 je u osobi Stephana Zichyja prvi interesent za ovu gosposčinu nastupio. Pitanje je opravdano, zašto se je tek Zichy, koji je imao svoja gospodarstva najvećim dijelom u možonskoj županiji, za ovaj posjed interesirao. Ponajprije bio je Stephan Zichy predsjednik ugarske komore i komisije za konfiscirana omanja, a osim toga je imao susijedsko selo Rasporak, Cogrštof kao založeno imanje u svojoj ruka, tako da je razumljivo, da se je trsio da dobi ovaj posjed. Stephana Zichyja su sumnjičili da je u svojoj funkciji kao predsjednik ugarske komore urotnicima pružio novčenu pomoć. Zbog toga uzroka su istragu proti njemu povelili. Godine 1668 kupio je Stephan Zichy gosposčinu Lipese u županiji Zolyon od grofice Anne Marije Széchy, udovice palatina Franje Wesselényja, za 61 000 fl (Rheinische Gulden). 5) Budući da je bila ova gosposčina za kralja Leopolda od velike strategične važnosti, načinio je Stephanu Zichyju slijedeći predlog: Postupak proti njemu je obustavljen, ako ovu svoju gosposčinu Lipese samevoljno ustupi kralju i svoju funkciju kao predsjednik ugarske komore najzad položi. 6) Stephan Zichy je bio sporazuman sa ovim predlogom, samo zamolio je kralja da mu kao odštetu pokloni neku drugu gosposčinu i zamoli ga za gosposčinu Rasporak. Kralj mu je ispunio želju pod uvjetom da se mora prije čitav dug gosposćine komori platiti a osim toga je morao Stephan Zichy pokretna imovina kaštela komori ustupit. 7) Po tom je komisija za konfiscirana imanja dobila zapovid, da cijeni prihode gosposćine. Godišnji prihodi gosposćine Rasporak cijenili su se na 1177 fl 48 d (Denarius). Ova svota činila je temelj cijene gosposćine, dok se je ova svota dvadeset put kapitalizirala (1177 fl 48 d X 20), što je iznašalo cijenu od 19 630 fl, k čemu je još došla cijena kaštela u visini od 1 000 fl. 8) U isto vrijeme se je proračunao dug gosposćine komori. Radi toga, da nisu kmeti u godini 1671 platili nikakove urbarijalne poreze, bio je dug kmetov veoma visok, i to kao slijedi: 9) U gotovom novcu 607 fl 32 d, 16 vagana (Metzen) pšenice, 186 3/8 hršulje, 103 1/2 jarca, 3 3 1/2 zobi. Polovica ovoga duga se je kmetom na temelju jednoga kraljevskoga dekreta pustila, a druga polovica se je od plaće, koju je dobio Stephan Zichy kao čuvar korune (coronae conservator) odbila. 10) Već u martu godine 1672 prosió je Stephan Zichy za introdukciju na ovaj posjed. 11) Poklonska isprava ali se je tek 20. maja iste godine u cesarskom kaštelu u Laxenburgu dogotovila. 12) Introdukcija slijedila je 17. aprila 1673 kroz poslanike Vašvarškoga kaptola. Proti introdukciji Stephana Zichyja protestirao je Pavao Esterházy, koji je takodjer htio steći ovaj posjed, a to zbog toga uzroka, jer je već imao jedan dio sela (gornji posjed), koji je slišio k fortnavskom grofovstvu, u svojih ruka. 13) Ali nije imao svojim naporima nikakovoga uspjeha. Po introdukciji su se odnosi u ovoj gosposćini brzo stabilizirali, što kod drugih gosposćina nije bio slučaj. Često je trajalo neka desetljeća, dok je došlo k stabilizaciji odnosa. Kao najbolji primjer htio bi ovdje opet imenovati Filež, gdje je tek godine 1708 došlo k stabilizaciji odnosa, kad je Adam Meskó konačno kupio ovo imanje. U dubljim iztraživanjima u okviru ove tematike bi sigurno dosta nepoznati detalja i u povijesti Gradišćanskih Hrvata mogli naći.

Bilješke:

- 1) Nikola Benčić, Dogodilo se pred 300 ljeti: Zrinjsko- Frankopanska urota. "Gradišće" Kalendar god 1971., str. 119 -128
Nikola Benčić, Zadnje ure Zrinjskoga i Frankopana, Hrvatske Novine, god.1971., broj 17 od 30.aprila 1971, str. 3i5.
- 2) Rudolf Kroyer, Franz III, Nadasdy
in: Burgenländische Heimatblätter, 20.Jahrgang, Heft Nr.2, Eisenstadt, 1958. S.78-82
Fer Sučić i Ivan Dobrović, "Gradišće" Kalendar, god. 1960., str. 81 -85.
- 3) Ovaj se katalog nalazi u: Haus-Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten II, Specialia, Fasc. 315.
- 4) Niczky Archiv (im bgld. Landesarchiv) Fasc. 78 nr.1437.
- 5) Haus-Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten II, Specialia, Fasc. 179 E, (Die Niederschlagung des Prozesses gegen den Kammerpräsidenten Zichy) fol.2.
- 6) ebenda, fol.12 -21.
- 7) ebenda, fol.1.
- 8) Zichy- Archiv, Budapest, Fasc.58 et A, fol. 12 -19.
- 9) ebenda, fol.37 et 45, fol. 46, 47.
- 10) ebenda, fol48.
- 11) Hofkammerarchiv Wien, Ungarische Hoffinanz, Fasc. 237, fol. 401. (Monate März, April 1672)
- 12) Zichy- Archiv Budapest, Fasc. 58 et A, fol.36 (Original, Pergament, Siegel beschädigt).
- 13) Fürst-Esterházyisches Familien - Archiv (FAFE)
Repositorium 8, Fasc. 1. Nr. 384.
(Auf Mikrofilm im burgenländischen Landesarchiv)

30

S U D E T A

K O R E S P O N D E N C I J A

Pripravio: Mate SUDETA, um. prosvj. referent
iz OSTAVŠTINE SVOG BRATA ĐURE.

PRIJEPISI

pisama Đure SUDETE upućivanih Katarini KRISTIĆEVOJ nakon povratka iz lječilišta u Topolšici i operacije na plućima u zagrebačkoj Zakladnoj bolnici, u vremenu između druge polovine 1926. i početkom 1927. godine.

1. p i s m o

(Stara Ploščica) 30.VII. 1926.

Draga Miš,

Osjećam, da Ti znaš, ako Ti i tajim. I, ako ne bih htio da znaš. Zašto je to kod mene u tolikoj mjeri (ta ja krvaram, evo već šest mjeseci čas više, čas manje, a svako jutro malo!), a ne mogu reći, da mi je gore; - ta već bi se od tolikog krvarenja moralo toliko pogoršati - da bi mjerio 48 temperature. A skoro uvijek podjednako. Već tri godine dolazim do 37°.

Ja sam već u takovom položaju, da mi to postaje smiješno. Ja sam čuo, da ljudi krvare, ali im stane, stane bar na 8-10 dana, ali meni nikada. Pojmiš li Ti, da od 1. siječnja o. god. pa do 31. VII. dok Ti ovo pišem n i j e p r o š a o d a n, a d a n e b i h p l j u c n u o ! Zar ne da to moraju biti živci od željeza, da ne popucaju!? Ti ne znaš, Miš kako je to očajno, očajno-strašno. Kažem Ti, da bih odmah došao k sebi da toga nema. Ali to mi vječno ubija duh i smisao da ću ozdraviti - to me uvijek svaljuje u depresiju - ubija me duševno i tjelesno, oduzima mi volju i za jelo i za pilo - za sve na ovome svijetu. Molim, da je to prirodno i da drukčije ne može biti. Tu sam uzimao kalcij - pa ništa. Ja ne znam kog vruga još da počnem - i šta da uzmem - jer mislim, da bi bilo dobro, da ipak nešto uzimam. A što ?

Sto da uzmem ?

Revolver ?

Morfij ?

Lizol ?

Uže ?

Možda bi onda stalo!? Mislim, da bi to najviše pomoglo... Ja ne znam što da drugo uzmem. Ovdje imam samo kodein. To uzima i ništa drugo. Možda kalcij, novokolkalcij ili što drugo. Sto

misliš Ti? Ti znaš to bolje nego ja! Što bi mi Ti preporučila? Ako samo ne umrem, dok Tvoja preporuka stigne. Valjda će Ti to moj brat javiti, ako Ti ne javim ja... Preksutra ću svirati svečanu misu, pa kud puklo, da puklo. Već mjesec dana ležim ko tupa - glupa stvar. Čudim se samo - otkud krv iz pluća, ta već ga valjda nema za jednu šačicu. Mislím, kad bi to otišlo, da bi bio onda mir. Ali što ćeš - to je - ono diše, jer frenekotomija nije imala uspjeh. Samo djelomično.

Pričam Ti same banalnosti. Dosadjujem pričama, u kojima živiš svaki dan, još i ja. Baš sam konj!

Kad umrem onda izmoli ovu molitvu. Izmoli ju, ako hoćeš, ako ćeš moliti. Ne! Nemoj ju uopće moliti. To ne treba!

Bože molitava,

Gospodine.

Danas je umro jedan mladić
daleko negdje u svom rodnom selu!

Umro je - a ja još ni sad ne znam
šta mi je - i šta mi je bio....
brat, otac, drug il dragi -
Samnom je plakao, maštao i snio
samnom je često tako mijar bio,
pa ipak ne znam što smo si i jesmo
i što sam ja - a što je on to htio?

Kad sam tužna -
- ja se setim njega
kad sam sretna
- ja se setim njega
jednako je sećanje mi bio
jednako je duh moj o njem snio
dane i noći i ponocí setne.

Danas je umro...

Možda ga je zbolelo srce?

Možda mu je duša zaplakala?

- Ta zar smo mi krivi,
zato što smo živi!

Što smo se sreli, a za iste boli,

a da majka naša ne bješe ista.

Što smo se sreli, a brat mi ne bješe.

Što smo se sreli, dragi mi ne bješe.

Što mi je bio?

Dijete moje?

Svejedno što je. Bio mi je više

no brat i otac i rođena majka

i dragi, sestra, dijete najmilije

- bio mi je, eto bio mi je-

bio mi je mladić iz daljine

za koga mogu da se molim Tebi -

to mi je bio,

Bože molitava!

Slušaj me stoga - - -
za tudjinca molim,
molim za onog, što mi ništ'ne bješe!

- o O o -

Ući će moja majka
mного bleđa i mnogo zamišljena
i drhtavom će rukom prosut smilja
i svetog drvca vrh uzglavlja moga.
I tad će nahraniti tice iza kuće
i upaliti sveću pokraj loga.

I onda će sestri
pa će moliti !

Sutom će doći sa crvenom kapicom
i provirit će na prozor
pa će se začuditi -
a majka će gledati u smilje
i dečije lice na jastuku
i zaboravit će da dalje moli.

- o O o -

I ja ću se začuditi ...
Čudit ću se, da sam nekad bio
i da sam ovo - u raspadu telo -
sačuvati htio !

Čudit ću se da sam drukče snio
i da nisam znao
ništa više !

2. p i s m o

Pisano vjerojatno u studenom godine 1926. u Virju,
glasilo je:

Draga Katarina !

Od Tebe ni ćuha - ni sluha.

A Ti i ne znaš, kako sam lijepo proveo "Dušni dan".
Palio sam mnogo svijeća. Bio sam kasno uveče na groblju i slušao
zvona kako plaču u tornju. U grobovima su spavali mladi ljudi
- i starci i starice i djeca. Bilo ih je tako mnogo. I svi su
bili tihi. Samo su hiljade svijeća palucale u polusvijetlu u
sjeni čempresa i borova.

Nekad Ti je jedan dječak poslao malu pošiljku - on
još ne zna jesi li ju primila. Da se nije možda izgubila.

Ljubi Te Tvoje dijete

Sanja.

Ti ne vjeruješ.
Samo slušaš. Reči slušaš,
kako zvone u mesečevom čunku
i korak umire i tiho nestaje
po ovlaženom šljunku.

Al kad bi znala
za ljubav koja je vrh nas negde
ali koja se ne može reći
prezrela bi veo svog lica
i sve lude reći.

Ali Ti ne veruješ.
Samo slušaš. Reči slušaš,
kako mru u mesečevom čunku,
i korak ponire i tiho nestaje
po ovlaženom šljunku.

3. p i s m o

U lijevoje strani pisaćeg
papira bila je nalijepljena
fotografija učit, zbora gra-
djanske škole u Virju. Među
članovima zbora nalazi se i
Đuro. Fotografija je snimljena
na stubama što vode u školsku
zgradu.

Virje, 14.I.1927.

Vidiš, KATARINA IVANOVNA (ćir.), ovo je naš
cenjeni učiteljski zbor s mojom malenkošću. Slika je zlo ispala-
a naročito ja i onaj ispred mene. A jer nema izgleda, da ćemo
se skoro ponovno slikati, šaljem Ti ovu kakvu imam.

Napred se nalazi direktor, glava i slava naše
škole, a iza njega raja. Slika je uzeta pred ulazom u školu.
Da je dobro ispala, slali bi je u Japan za uzvrat njihovom
učiteljskom zboru; a ovako morat ćemo čekati pogodnije vrijeme
i bolji aparat! - ako ga dobijemo, jer mi smo samo pusta
provincija i ništa više.

o o o

A drugo! Drugo je sva kako drugi hoće. Pišem još kako
mogu, mučim se; grlate opomene primam lijepo pripravljen,
smijem se i plačem - malo sličan čovjeku, a malo ludjaku...
pa ne znadu, što mi je i kako mi je ! Jer da i znadu, slaba
mi korist od toga ! Osjećam se slabo, t.j. slab sam - nisam
više "laf".

Ali i to će proći, jer i to je samo u vremenu.

a)

b)

Svejedno mi je da li pada kiša
ili sunce gori koso iznad grada -
Ruše li se carstva, gore barikade,
il' pjesma sjete plače sa livada.

Svejedno mi je da l su noći
sudjene bile da i moje budu,
da li me držite za zadnjeg
mudraca
ili za prvu odbačenu ludu.

c)

Svejedno mi je, da li će što još biti -
da li se trpjelo, živjelo il' snilo.
- Svejedno mi je, kad i bez tog ipak
sve bi tako bilo ...

Mnogo Te i srdačno
pozdravlja i napstaka
šalje

SANJA

R U K E

(Katarini)

Umorne ruke moje,
kako ste suhe i žute -
umorne!

Stavljam vas tiho kraj sebe
na tople jastuke svoje,
da se odmorite.

A tko će vas da odmori?
Vi ste umorne vječno.

Ko vodeno cvijeće hlapite,
kad ga iz vode iščupaju
mlada
uz tihu obalu riječnu.
Zalud vas jastuci mole,
zalud vas tako vole,
vaša je ljubav mrtva,
nju su pokopali davno.

Pa ipak, uboge moje,
nikoga do vas nemam -
do boli !

Topim vas dahom svojim,
na mlado sunce vas nosim,
al' vi ste jednake uvijek -
uvijek ste tužnije, tanje,
malene, male moje !

I jesen kad već dodje,
i proljeće kada požuti
rano,
ja svedj vas ludo molim
i suzama vas pitam :
za kim ste žalosne tako?
za kim venete tako
uboge ruke moje?

Ali vi ne ćete reći!...
Šutite, uvijek šutite
nujne,
pa i ja onda zašutim
i stisnem se bliže k vama,
a za kućom netko prodje
i lišće padati stane -
i svuda, svuda je tama ...

o o o

4. p i s m o

Na pisaćem papiru nacrtana je Đurinom rukom vinjeta, kakovim je on znao često ukrašavati neka svoja pisma. U sredini je crtež cvijećnjaka s upaljenom svijećom. Postrance na lijevo i desno po 1 jablan, što ga vjetar njiše na desnu stranu. Pod svakim jablanom humak s križem. - Pozadina : nebo podržavano s dva visoka stupa. Na nebu: zvijezde i kometi.

Virje, 19.II.1927.

R U K E

(Katarini - ćir.)

Uboge ruke moje,
kako ste suhe i žute
umorne !

i t.d.do kraja - ispisano ćirilicom, kako je odštampana u 4.
broju HRVATSKE PROSVJETE za travanj 1927.

Iza toga pismo završava :

Ne znam, kako sam svršio zadnji list? Pod konac mi već
nije bilo dobro; ne znam što sam napisao. Teško je vrlo.

Ljubi Te

S a n j a .

----- o o o -----

5. p i s m o

Draga Katarinčica,

Ne znam što znači biti malodušan. Možda to dolazi
prirodno sa stanjem bolesti? Možda sam i malodušan, ne znam.
No držim, da to o meni ne ovisi ništa. Ja si ne mogu pomoći!
Protiv činjenice se ne da boriti. Tužiš se, da si slaba, a
što bih ja onda morao reći. Ja sam na pr. u ovo mjesec i po
dana izgubio ništa manje nego 23 kg. Izgubiti 23 kg, ja
mislim da nije šala - i, da je čovjek ma kako jaka duha, da
bi ga to uzdrimalo! Konačno čekati smrt, koja sigurno dolazi,
nije malodušnost. Na pr. ja imam sada kao i Ti ravno 40 kg.
Stanje je uvijek isto, samo što sam sve slabiji.

Ne spavam skoro ništa. Morfij mi zlo čini. Odmah
povraćam. Temperatura 39^oe. Jedem vrlo malo. Ne mogu.

Čitati ne mogu. Micati se ne mogu.

10.o.mjes. bio mi je rođendan. Cijeli dan bilo mi
je užasno zlo. Srce slabi i t.d.

----- . -----

Dakle se kupe u Topolšicu opet stari pacijenti. Lijepo
je njima. Tako nije teško biti bolestan. Što ćemo, valjda
Bog zna što čini.

Na stolu imam tea ruža i ciklama. Dobio sam za
rođendan.

Moja mama čita. Vani, kažu, da je proljeće. Ja ne
znam. Tri godine nisam vidio radjanje proljeća.

Tako sam gladan - nešto bih jeo, a ne znam što!

----- . -----

Znam, dok napišem ovaj list, da ću opet pasti u
melankoliju.

o o o

O S T A V I T E M E !

Ostavite me vi svi

.....
 .....

Sađ je ispisana čitava ta pjesma, kako je štampana u uskrsnom broju "NARODNE POLITIKE" god. 1927. - a na koncu još samo pozdrav riječima :

Pozdrav Sanja.

Posebna napomena prepisivača Mate SUDETE:

Čitavo je ovo pismo pisano ćirilicom - a pisano je svakako u vremenu nakon rođendana 10. travnja i dana smrti: 30. travnja 1927.
 Mate Sudeta.

OSTAVITE ME!

Ostavite me, vi, svi,
 što stojite pokraj mene,
 već ste mi se ko stakla usadili u mozak !

Onesite te žute kutije
 i čaše,
 bočice pune medicine;
 otvorite sve prozore,
 da se sve prozračī,
 da mi dodje miris mjesečine -
 sijena iz daljine.

Pa me pustite,
 da budem sam sa sobom,
 sa svojim mislima,
 da mislim - ili ne mislim -
 svejedno :
 samo da znam,
 da sam sam !

Jer vi ne pojmite, kako je strašno
 kroz godine vječno duge
 nositi iste misli,
 udisati iste mirise !

Ko četiri gvozdene malja
 kad četiri zida stoje
 i očajno pritištu mozak
 i misli ko uvele hvoje.

./.

. / .

Ostavite me, vi, svi,
 da zaboravim,
 da sam vječno trpio;
 da zaboravim,
 da sam vječno patio;
 da zaboravim sve:
 i vas
 i ljude
 i sebe !

Da odem -
 daleko da odem,
 da izadjem izvan sebe,
 svog tijela,
 svih granica ...
 i tiho - posve tiho,
 da se smirim
 ko jeka
 u Bogu, koji me već davno
 čeka !

O S T A V I T E M E !

Ostavite me vi svi

.....
.....

Sad je ispisana čitava ta pjesma, kako je štampana u uskršnom broju "NARODNE POLITIKE" god. 1927. - a na koncu još samo pozdrav riječima :

Pozdrav Sanja.

Posebna napomena prepisivača Mate SUDETE:

Čitavo je ovo pismo pisano ćirilicom - a pisano je svakako u vremenu nakon rođendana 10. travnja i dana smrti: 30. travnja 1927.
Mate Sudeta.

OSTAVITE ME!

Ostavite me, vi, svi,
što stojite pokraj mene,
već ste mi se ko stakla usadili u mozak !

Odnosite te žute kutije
i čaše,
bočice pune medicine;
otvorite sve prozore,
da se sve prozračī,
da mi dodje miris mjesečine -
sijena iz daljine.

Pa me pustite,
da budem sam sa sobom,
sa svojim mislima,
da mislim - ili ne mislim -
svejedno :
samo da znam,
da sam sam !

Jer vi ne pojmite, kako je strašno
kroz godine vječno duge
nositi iste misli,
udisati iste mirise !

Ko četiri gvozdene malja
kad četiri zida stoje
i očajno pritištu mozak
i misli ko uvele hvoje.

./.

. / .

Ostavite me, vi, svi,
da zaboravim,
da sam vječno trpio;
da zaboravim,
da sam vječno patio;
da zaboravim sve:
i vas
i ljude
i sebe !

Da odem -
daleko da odem,
da izadjem izvan sebe,
svog tijela,
svih granica ...
i tiho - posve tiho,
da se smirim
ko jeka
u Bogu, koji me već davno
čeka !

P O S M R T N I   A K O R D I

(iz ostavštine Đure   S U D E T E)

U v o d n a   n a p o m e n a

Prije izdanja "S U T O N A", pjesama pokojnog pjesnika ĐURE SUDETE, koje je uređio i predgovor im napisao nekad poznati, a danas već zaboravljeni književnik i publicist Dr. Ilija JAKOV-LJEVIĆ - obratio se Mate SUDETA, brat pjesnika Đure pojedinim osobama s kojima je Đuro stajao u pismenoj vezi i zamolio ih da mu pošalju na posudbu pisma, koje je Đuro pisao svojim prijateljima i prijateljicama, a u kojima su se nalazili njegovi crteži i pjesme, kako bi se objelodanile u "SUTONIMA". -

Tako se došlo i do pisma Đurine simpatije Katarine KRISTIĆEVE, koja se s njim nalazila na liječenju u sanatoriju u Topolčici u Sloveniji. - Pismo je pisano u Pančevu, rodnom mjestu Katarine KRISTICEVE 5.I.1928. - nekoliko mjeseci prije njezine smrti. Ovdje je pet Đurinih pisama, u kojima se nalaze i pjesme, koje je Đurin brat Mato - prepisao i nakon toga ih po želji Katarine KRISTICEVE - vratio na njezinu adresu. -

- o o o -

PISMO KATARINE KRISTICEVE - MATI SUDETI .-

Pančevo, 5.I.1928.

Poštovani i dragi gospodine,

Mogu tako da Vam kažem, pošto nas spaja ista tuga. S pravom ćete se začuditi, da sam još u životu, pošto me i samu dosta čudi.

Evo već osam meseci prodje otkad nas Sanja za navek napusti, a da je Vama, dragi gospodine, ne napisah ni rečce. Da ne bi to sudili kao krajnju neuljudnost, sačuvaj Bože, ili čak i nemarnost, molim Vas, da pokušate da me razumete.

U teškom stanju su me pre toliko vremena donesli kući iz Topolšice. Moje stanje je kako za lekare, tako i za mene bilo beznadno. Otuda ona moja karta Sanji. Pored toga, tek što stigoh, dodje kobna vest o Sanji. Bilo mi je preteško. Tako, da mi je bilo nemoguće bilo ma što o tome govoriti još manje pisati. I sada, gospodine, ovo me muke staje, no možda će mi doneti i olakšanja.

Za celo ovo vreme živem neprekidno u sobi, i nikako ne izlazim iz nje, jer mi je to i fizički nemoguće. Moja Mama me i umiva i polaže u postelju, toliko teško dišem i nemoguć me je svaki pokret. Temperature, međjutim, nemam. Jedino teško, tupo stanje. No, to je moja sudbina i tako mora da bude. Još dok sam bila u Topolšici, osetila sam jedne noći smrt, ne nada mnom, nego u sebi, u celom nome telu i duši. Bila sam uverena da noram umreti. To sam i saopćila mojoj prijateljici i kroz dva dana mi je zaista pozlilo na smrt. Još nisu bili stigli moji. Misleći da ću izdahnuti među tuđim svetom, radoznalim, možda i grubim, duhovno sam raskinula s ovim svetom. Uzeh sva pisma moje Mame i Sanjina (oko 200!) i spalih sve, sve. Možete misliti sada moje žalosti! Ne mogu da govorim o tome, a da mi nije čisto jezovito.

Ipak, u nekim kutijama je zaostalo neko staro pismo, a

posle imam i drugih. Šaljem Vam ih, jer mi je teško da prepisujem. Molim, da mi ih sve vratite, čim pre možete.

Ujedno šaljem i ovo, koje sam u svoje doba prepisala, u prozi je, ali sa mnogo poezije.

Inače, Sanja je tražio svoja pisma, koja je meni pisao, i iz njih izvadio većinu pesama, koje su izašle u knjizi " Kućice u dolu ", potom mi ih je opet vratio.

Vi ćete me razumeti, dragi gospodine, da sam ja od sveta daleko. Niko mi ne dolazi, doli sestra i brat, a jedina prijateljica mi je opet u inostranstvu. Priznat ćete da mi je teško i izražavati se, jer sam već odvikla od toga.

Čudno je to bilo pre neki dan. Dodje poštar. Ja na svome ležaju sedih, kao obično, i pomislih: svejedno, što je došao, od Sanje više ništa ne može da dodje. Kad ono, bješe Vaše pismo i "Hrvatska Prosvjeta". Sve me je to uzbudilo, i, eto morala sam da progovorim. Hvala Vam na svemu.

Kada je došao Sanjin posmrtni list, bila ja adresa napisana kao njegovom vlastitom rukom.

Vi, čudno, koji put slično pišete njemu.

Pošto moja pisma za Vas nemaju, niti mogu imati vrednosti, molim da hućete ljubezni da mi ih pošaljete.

Ne mogu više, umorna sam. A to je ujedno glavno što Vas interesuje.

Gospodju i Vas, dragi gospodine,

pozdravlja iskreno

Katarina Kristićeva.-

*****+++++++*****

Mate Miloradić

SUDBINA

Kad si lagak kot su pine
Ili prazan kot mekine,
Sudbina te gori rine
Na višinu iz doline!

Budi mudri Salamune,
Sebi oštar kot su strune,
Blage ćuti, žarom pune:
Sudbina te doli sune!

*****+++++++*****
*****

Č o v i k - b r a t

Ala žalim čovika!
 Jer od vika
 Pa do vika
 Od pradavnih pamtivika
 Sudba mu je samo r a t !
 Trči... radi ... prikida se ...
 Al ne za se !
 Nit za dicu
 Porodicu
 Već za r a t !
 Trpi žegu, žedu, zimu
 Golotinju
 Trpi glad, trpi jad
 A rad čoga - radi čoga ?
 Sve
 Za r a t !
 Ni u miru mira nema !
 Kruva, ruva
 Komad krova
 Očekuje porodica
 Na rad goni oskudica :
 "Hajd na rad !"

Odmorit se - radovat se
 Nema kad ?
 Valja spremat za nov rat
 Nov alat
 S kojim će se - od prijašnjeg -
 Bolje klat
 Čovik - brat !

A u ratu :
 Valja klat !
 "Neprijatelj" čovik - bratu
 Zakrenuti valja vrat !
 Misto složno radit - gradit
 Valja rovno rušit - palit
 Sagradjeno razoriti
 Čovik - brata umoriti
 Ubijati - sakatiti
 Sakat biti
 Il - umriti !
 Oj čoviče nesričniče
 - Sradalniče -
 Kad će doći ono doba
 Da ne moraš sve od sebe
 - I sam sebe -
 Za r a t d a t ?
 Kad ćeš jednom
 Sve plodove svoga rada
 Za s c b r a t ?
 Kada li će jednom čovik

- S v a k i   č o v i k   -
 Jedan drugom biti brat
 Životu se radovat
 Navistiti
 R a t u   r a t ? !

(1953.)

Istaknuti buvjerački pjesnik i knjižovnik I v a n   P r é i ć osnivač je u Tavankutu (Vojvodina) kao aktivni prosvjetni radnik - učitelj, Kulturno - umjetničkog društva "Matija Gubec", koje pod njegovim rukovodstvom već četvrt stoljeća vidno djeluje kako na dramskom polju tako na folklornim smotrama i s prekrasnim rukotvorinama od alame na mnogobrojnim izložbama. Rodio se 19. IX. 1900. u okolici Subotice, te ove godine proslavlja 50 godišnjicu svog kulturnog i javnog djelovanja. Piše pjesme, drame, koje su doživjele više izvedaba i bile nagrađivane po savezima. Njegova najpoznatija drama je "Trnoružica". Živi i piše u mirovini, poznat pod imenom : tavankutski tetrijeb ... Sprema zbirku od 40-tak pjesama iz raznih perioda života, pod naslovom "Zrnca biserja", a napisao je velik broj igrokaza, što je omladina svestrano igrala pod njegovom režijom. Velik prijatelj Zagreba, kao i gradišćanskih Hrvata...

Ž. Beršek

Ivan P r é i ć

Dvadesetogodišnjoj lipi

" M a t i j a   G u p e a "   u   T a v a n k u t u

1. Tavankute s o l o milo Na pisku si gnjizdo svilo. Groblje čuvaš ti prastara Praslavena i Avara.	3. Iznova te ljudi grade Imaš voćke, vinograde Šuma, njiva, trske, trave Kraj Krivaje vode plave.
2. Kralj Alberta pismo tvrdi Da si g r a d bio tvrdi Srid stolića petnaestoga Al te zgazi turska noga.	4. U proliću sav u cviću A u jesen pun si roda. Litnji znoj te k zimi vodi A tvoj "Gubec" k razonodi.
5. Za minulih dvadest lita
 Razgranata "Gupca" lipa
 Kulture ti cvata cvitom
 Šireć miris svitom.